

УДК 008:061.2:327

DOI 10.32461/2226-3209.4.2021.250240

Цитування:

Мохнюк Р. С. Інститути громадянського суспільства у процесі реалізації євроінтеграційної політики. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2021. № 4. С. 26-33.

Mokhnyuk R. (2021). Institutions of civil society in the process of implementation of European integration policy. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 4, 26-33 [in Ukrainian].

Мохнюк Руслан Степанович,
кандидат педагогічних наук,
директор Рівненського центру підвищення
кваліфікації та перепідготовки
працівників культури
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9694-4449>
rivne_nakkkim@ukr.net

ІНСТИТУТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Мета роботи - дослідити вплив євроінтеграційних процесів на розвиток та різноспрямованість інститутів громадянського суспільства в Україні. **Методологія дослідження.** Міждисциплінарний підхід до наукових пізнань з культурології, філософії, політології, соціології розширив комплексне уявлення про євроінтеграційні критерії щодо розвитку громадських інституцій в Україні. Культурологічний метод сприяв введенню у структуру дослідження даних щодо впливу інститутів громадянського суспільства на його розвиток. Метод аналізу статистичних даних дозволив прослідкувати кількісний зріз у бік збільшення інститутів громадянського суспільства. **Наукова новизна** полягає у комплексності підходу до виявлення синергії та взаємообумовленості євроінтеграційних та інституційних громадянськоформуючих процесів в Україні. **Висновки.** Реалізуючи національні інтереси України європейський вибір відкриває нові перспективи співробітництва з країнами континенту, сприяє розвитку інституцій громадянського суспільства, надає можливості економічного поступу, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин, відкриває шлях до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу. Сучасними тенденціями розвитку інститутів громадянського суспільства в Україні у контексті реалізації євроінтеграційної політики є: збільшення кількості інститутів громадянського суспільства, гнучкість їх реакції на суспільні потреби, різновекторність сфер їхньої діяльності, активізація ЗМІ у питанні консолідації суспільства, орієнтація на міжнародні законодавчі акти, використання грантових проєктів, участь у міжнародних культурних практиках. Удосконаленню діяльності інститутів громадянського суспільства сприяє науковий супровід узгодженої взаємодії громадянського суспільства з різними гілками державної влади щодо питань євроінтеграційних процесів. Для цього вони використовують культурологічні, інформаційні, консультативні, діалогові, партнерські інструменти впровадження євроінтеграційних реформ в Україні. Разом з тим, важливо зазначити, що взаємодія західних держав і інститутів громадянського суспільства є досить активною і плідною на противагу ситуації в Україні, де держава зацікавлена у розвитку цих інституцій, але вони не достатньо ініціативні у питанні співпраці та діяльному позиціонуванні себе у вирішенні важливих проблем, обмежуючись фрагментарністю участі у процесах життєзабезпечення країни.

Ключові слова: громадянське суспільства, неурядові організації, громадські інституції, євроінтеграція, культурні практики.

Mokhnyuk Ruslan, PhD in Pedagogics, director of Rivne Centre of Enhancing to Qualification and Retraining of Workers of Culture, National Academy of Culture and Arts Management

Institutions of civil society in the process of implementation of European integration policy

The purpose of the article is to investigate the impact of European integration processes on the development and diversity of civil society institutions in Ukraine. **Methodology.** The interdisciplinary approach to scientific knowledge in culturology, philosophy, political science, sociology has expanded the complex idea of European integration criteria for the development of public institutions in Ukraine. The culturological method contributed to the introduction of data on the influence of civil society institutions on its development into the research structure. The method of statistical data analysis allowed us to trace the quantitative slice in the direction of increasing the institutions of civil society. **The scientific novelty** lies in the complexity of the approach to identifying synergies and interdependence of European integration and institutional citizenship processes in Ukraine. **Conclusions.** Realizing the national interests of Ukraine, the European choice opens new prospects for cooperation with the continent, promotes the development of civil society institutions, provides opportunities for economic progress, strengthens Ukraine's position in the world system of international relations, opens the way to collective structures of common security. Current trends in the development of civil society institutions in Ukraine in the context of European integration policy are: increasing the number of civil

society institutions, flexibility of their response to public needs, different areas of their activities, media intensification in consolidating society, focusing on international legislation, use of grant projects; participation in international cultural practices. The scientific support of coordinated interaction of civil society with various branches of government on issues of European integration processes contributes to the improvement of the activity of civil society institutions. To do this, they use cultural, informational, consultative, dialogue, partnership tools for the implementation of European integration reforms in Ukraine. However, it is important to note that the interaction of Western states and civil society institutions is quite active and fruitful in contrast to the situation in Ukraine, where the state is interested in the development of these institutions, but they are not active enough in cooperation and positioning themselves in solving important problems, limited to the fragmentary participation in the life processes of the country.

Keywords: civil society, non-governmental organizations, public institutions, European integration, cultural practices of Rivne region.

Актуальність теми дослідження. Сучасні процеси реалізації євроінтеграційної політики предметно здійснюються інститутами громадянського суспільства, що є важливою ознакою його сталості, через них громадяни та соціальні групи забезпечують самоорганізацію, представництво та захист інтересів і прав. У Конституції України законодавчо закріплено цивілізаційний вибір європейської ідентичності українського народу та незворотність стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору [13]. Такий цивілізаційний вибір спонукав інститути громадянського суспільства цілеспрямувати свою діяльність на реалізацію євроінтеграційної політики. Інтеграція України у Європейський Союз, виконання його вимог є інструментом розбудови демократичних інституцій у країні, це стосується і громадських утворень. Таким чином, актуальність вибраної нами теми лежить у площині активації суспільства, що забезпечує розвиток громадянських інституцій та впливові на них євроінтеграційних процесів, що позиціонуються Україною. Вивчення євроінтеграційних тенденцій ефективно впливатиме на розробку стратегічних планів у даному питанні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробки українських науковців, що пов'язані з інститутами громадянського суспільства в Україні, побіжно торкаються проблематики впливу євроінтеграційних процесів на їх розвиток. Неурядові організації створюють основу громадянського суспільства і є вирішальним стабілізуючим чинником, гарантом демократичного розвитку. Тому, з огляду на світовий досвід, громадські організації в Україні мають стати проміжною ланкою між державою і громадянином, – констатує у своєму дисертаційному дослідженні В. Корнієнко. Аналізуючи громадські інституції різного спрямування, зокрема: молодіжні, релігійні, політичні, профспілкові, він наголошує, що важливою

стороною діяльності, зокрема, «молодіжних громадських організацій є їхня широка інтеграція в міжнародний молодіжний громадський рух» [8, 11]. Проаналізувавши низку стратегічних документів євроінтеграційної спрямованості, А. Костенко у своєму дисертаційному дослідженні виокремлює 20 напрямів євроінтеграційних реформ, що на нашу думку, складають основу сучасної євроінтеграційної політики, яка реалізується за допомогою і інститутів громадянського суспільства. Це: реформа державного управління; децентралізація; розвиток інновацій; поліпшення бізнес-клімату (дерегуляція, інвестиції, експорт); реформи: управління держвласністю, енергетики та розвитку енергоефективності, системи охорони здоров'я, освіти та науки, системи соціальної підтримки, правоохоронної системи, системи нацбезпеки та оборони, системи трудових відносин; інфраструктура і транспорт; антикорупційна реформа; судова реформа; тимчасово окуповані території та підтримка ВПО; молодь, культура, спорт [9, 125-126]. Висновок, який робить дослідниця відносно інститутів громадянського суспільства, суголосний заявленій нами концепції, вона, зокрема, констатує: інститути громадянського суспільства «визнані як суб'єкти управління реформами як на національному, так і на регіональному й локальному рівнях» [9, 128]. Ролі громадських об'єднань у розвитку державно-громадянського партнерства у сфері культури та узагальненню інформації (відповідно до даних ЮНЕСКО) щодо успішних культурних практик у різних країнах присвячують свої розвідки одеські науковці у колективній монографії [20].

Мета роботи – дослідити вплив євроінтеграційних процесів на розвиток та різноспрямованість інститутів громадянського суспільства в Україні.

Виклад основного матеріалу. Різноманітність, наявність у визначенні поняття «інститути громадянського суспільства», спонукають звернутись до офіційних

документів, що існують в Україні. У зарубіжній науці і практиці громадські об'єднання часто зазначаються терміном «неурядові організації». Перелік інститутів громадянського суспільства України подано у проєкті «Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки», це: «громадські об'єднання, релігійні організації, благодійні організації, творчі спілки, професійні спілки та їх об'єднання, організації роботодавців та їх об'єднання, асоціації, органи самоорганізації населення» [11]. Культурно-мистецька громадськість об'єднана у професійні творчі спілки та національно-культурні товариства, про що йдеться у Законі України «Про культуру» [14]. В Україні зберігається позитивна динаміка зростання кількості інститутів громадянського суспільства. Згідно даних Міністерства юстиції України станом на 01.01.2021 р. щодо реєстрації громадських формувань, то найбільше зареєстровано громадських об'єднань. Так, протягом 2020 року територіальними органами Міністерства юстиції України «зареєстровано 4285 громадських об'єднань, проведено державну реєстрацію змін до відомостей щодо 3672 громадських об'єднань та зареєстровано 14 всеукраїнських громадських організацій». Конкуруючи із соціальними мережами за рахунок наявної цільової аудиторії у 2020 році «зареєстровано 247 друкованих засобів масової інформації місцевої сфери розповсюдження, 390 друкованих засобів масової інформації загальнодержавної, регіональної та зарубіжної сфери розповсюдження та 108 інформаційних агентств» [19].

Розвиток інститутів громадянського суспільства опирається на міжнародні зобов'язання та стандарти, що закріплені у цілому ряду документів. Зокрема, громадянськоформуючими є більшість статей Загальної декларації прав людини, наприклад, стаття 22 наголошує на синергії «національних зусиль і міжнародного співробітництва», розглядаючи людину як члена суспільства, що «має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави» [5]. Стосовно асоціацій, спілок йдеться у «Міжнародному пакті про громадянські та політичні права»: «Кожна людина має право на свободу асоціації з іншими, включаючи

право створювати профспілки і вступати до них для захисту своїх інтересів» [10], а також у «Європейській соціальній хартії», де наголошується, що з метою забезпечення здійснення або сприяння здійсненню свободи працівників і роботодавців можливе створення місцевих, національних або міжнародних організацій для захисту своїх економічних і соціальних інтересів та вступ у такі організації, а національне законодавство жодним чином не обмежує цю свободу [4]. Розвитку інститутів громадянського суспільства сприяє Конвенція «Про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» (Орхуська Конвенція), як зазначається в ній щодо питань охорони навколишнього середовища, важливу роль можуть відігравати «окремі громадяни, неурядові організації та приватний сектор». У цьому ж документі тлумачення поняття «громадськість» паралелізує з природоохоронними об'єднаннями, організаціями: «громадськість» означає одну або більше фізичних чи юридичних осіб, їхнє об'єднання, організації або групи, які діють згідно з національним законодавством або практикою», а дефініція «зацікавлена громадськість» включає, крім іншого, й «недержавні організації, що сприяють охороні навколишнього середовища» [6]. У Рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи 2018 року щодо участі громадських інституцій у місцевому публічному житті йдеться про визнання і посилення ролі «асоціацій і груп громадян як ключових партнерів у розвитку та підтримці культури участі та як рушійної сили при практичному застосуванні демократичної участі» [17, 4]. Окрім того, наголошується на необхідності «заохочувати молодіжні об'єднання й, зокрема, сприяти розвитку гнучких форм і структур громадського залучення, наприклад, молодіжних центрів, повністю використовуючи можливість молоді самостійно створювати та втілювати проєкти» [17, 8]. Підтримуючи глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року, що проголошені Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року, Президент України підписав Указ «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (2019 р.), метою якого є «забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави для досягнення зростання рівня та якості життя населення, додержання конституційних прав і свобод людини і

громадянина» [15]. Таким чином, аналіз як міжнародних, так і вітчизняних документів, що базуються на міжнародних концепціях, дає можливість зробити висновок, що громадські організації є вкрай важливими у справі розбудови громадянського суспільства, активація їх діяльності стосується різних сфер життєдіяльності суспільства.

Інститути громадянського суспільства можуть бути класифіковані за формою та особливостями функціонування: організації «взаємодопомоги», що об'єднують людей за принципом спільних проблем чи біди («Союз Чорнобильців», «Українське товариство сліпих», спілка ветеранів та ін.); організації з чітко вираженою соціальною спрямованістю (добродійні фонди та організації, орієнтовані на вирішення гуманітарно-соціальних проблем); організації «клубного типу», що включають різноманітні групи самовдосконалення, клуби за інтересами; організації суспільно-охоронного характеру, що зосереджені на захисті навколишнього середовища в широкому сенсі, тобто діяльності з охорони не лише природи, але й культури, мови тощо; правозахисні організації, що здійснюють нагляд за законністю діяльності виконавчої влади, зокрема її каральних структур, а також дотриманням передбачених законом процедур в ході виборчих кампаній і виборів тощо; інфраструктурні організації, чия місія полягає у сприянні діяльності інших громадських організацій в найширшому сенсі [3]. На нашу думку «організації громадських ініціатив», що заявлені автором у групі «інфраструктурних організацій» і ставлять за мету сприяння становленню громадянського суспільства в регіоні або партнерським відносинам суспільства і влади, не варто відносити до цієї групи, а виокремити в самостійний кластер, тим більше, що саме сучасні процеси децентралізації сприяють активізації такого роду громадських інституцій. Організації «клубного типу» доречно розширити до культурно-мистецьких організацій і включити в дану групу, власне, самі організації «клубного типу», різноманітні групи самовдосконалення, клуби за інтересами, а головне, творчі спілки.

Різновекторна діяльність інституцій громадянського суспільства та участь у розбудовчих процесах сприяє реалізації євроінтеграційної політики. У преамбулі «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої

сторони», крім іншого, зазначається, що «Україна як європейська країна поділяє спільну історію й спільні цінності з державами-членами Європейського Союзу (ЄС) і налаштована підтримувати ці цінності», а у контексті розвитку громадянського суспільства важливою є викладена у документі позиція щодо міцної суспільної підтримки в Україні європейського вибору країни. І ключовою з огляду на постановку нами питання є глава 26 «Співробітництво з питань громадянського суспільства», де зазначається, що Сторони заохочують співробітництво з питань громадянського суспільства з метою досягнення таких цілей: зміцнення контактів та взаємного обміну досвідом між усіма секторами громадянського суспільства в Україні та державах-членах ЄС; залучення організацій громадянського суспільства до реалізації цієї Угоди, зокрема моніторингу її виконання, а також до розвитку двосторонніх відносин Україна – ЄС; забезпечення кращої обізнаності та розуміння щодо України в державах-членах ЄС, зокрема її історії та культури; забезпечення кращої обізнаності та розуміння щодо Європейського Союзу в Україні, зокрема його базових цінностей, функціонування та політик [22]. Сприяння діалогу та співробітництву між громадянським суспільством та країнами ЄС відбувається шляхом зміцнення контактів та взаємного обміну досвідом під час проведення професійних семінарів, підвищення кваліфікації тощо. Процесу інституційної розбудови та консолідації організацій громадянського суспільства сприяє, у тому числі, серед іншого, лобістська діяльність, неформальне спілкування, візити, семінари тощо. Залучення громадянського суспільства до політичного процесу в Україні забезпечується поінформованістю українських представників щодо специфіки організації в рамках ЄС під час консультацій, діалогу між соціальними і громадськими партнерами [22].

Щодо активації інститутів громадянського суспільства, то їхня діяльність є досить різноманітною. Зокрема, розпочата Росією гібридна війна проти України активізувала потужний спротив зовнішній агресії з боку громадянського суспільства та значної частини громадських об'єднань, що причетна до різних аспектів зміцнення обороноздатності держави та забезпечення національної безпеки. Це стосується незалежних аналітичних центрів, науково-технічних товариств, об'єднань ветеранів бойових дій, ветеранів збройних сил і спецпідрозділів, оборонноспортивних товариств, оздоровчих і фізкультурно-

спортивних об'єднань, козацьких об'єднань, молодіжних патріотичних організацій та ін. Пріоритетними напрямками їх роботи є масовий волонтерський, благодійний рухи, організація військової підготовки, військово-патріотичного виховання молоді тощо [2, 28-29]. Інший приклад, коли представники інститутів громадянського суспільства, науковці та експерти долучались до підготовки проєкту «Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки». З цією метою при Секретаріаті Кабінету Міністрів була утворена робоча група та через спеціальну громадсько-урядову платформу для роботи в тематичних підгрупах було залучено понад 200 представників інститутів громадянського суспільства, органів виконавчої влади, міжнародних організацій, науковців, експертів. Щоб продемонструвати розмаїття громадських організацій назвемо декілька з них, що подали свої пропозиції до документу, що обговорювався. Це Антикорупційна громадська спілка «Совість», Громадська організація «ЦРО «Берегиня», Громадська організація «Громадська рада самоврядування», Громадська організація «Інститут освіти та суспільного розвитку», Громадська спілка «Національна молодіжна рада України», Національна спілка фотохудожників України, Громадська спілка «Конгрес українських громад «Заради майбутнього», Громадська організація «Простір рівних можливостей», Міжнародний Благодійний Фонд «Карітас України», Всеукраїнська громадська організація «Інтелектуальна Україна» та ін.

Громадянське суспільство, зокрема громадські інституції, використовуючи комплекс відповідних інструментів, таких як контроль, партнерство, інформування, консультування, діалог сприяють забезпеченню успішного проведення необхідних реформ та просуванню України у бік ЄС, так як декларування можновладцями проєвропейського вектору розвитку не завжди є гарантією реалізації євроінтеграційної політики. Тим більше, що інститути громадянського суспільства за своєю розповсюдженістю мають можливість здійснювати діяльність на національному, регіональному, локальному рівнях.

Варто зазначити, що у контексті євроінтеграційних процесів інститути громадянського суспільства виконують відповідні функції: пізнавальну, організаційну, інтегративну, лобіювання [1, 214]. Через пізнавальну функцію євроінтеграційні

інституції отримують інформацію про позитивне або негативне сприйняття їхньої політики громадянами, а, у свою чергу, громадські організації, досліджуючи проблеми, потреби суспільства, вибудовують їх певну ієрархію і сигналізують про них суспільству та євроінтеграційним інституціям. Об'єднуючись та самоорганізуючись для конкретних справ, громадяни здійснюють певні проєкти, що не є довгостроковими, таким чином реалізуючи притаманну їм організаційну функцію. Керуючись соціальною рівністю, толерантністю, виконуючи інтегративну функцію громадські організації, що є ключовими гравцями у цьому питанні в ЄС, займаються культурними, соціальними проблемами. Функція лобіювання «пов'язана з однією з найголовніших цілей діяльності організацій громадянського суспільства – захистом основних цінностей будь-якого демократичного суспільства: свободи, плюралізму, поваги прав усіх соціальних груп» [1, 215]. Ефективне виконання заявлених функцій громадськими організаціями часто успішно впливає на урядову політику і законодавство.

Пошук позабюджетних альтернативних джерел фінансування та налагодження співпраці з міжнародними фондами, програмами та грантами сприяє сталому розвитку регіонів і до цього процесу активно долучаються інститути громадянського суспільства. Їх розвитку сприяють грантові програми, що запроваджуються і реалізуються у контексті євроінтеграційної політики. Виокремимо проєкти, де, у відповідності до вимог, можуть брати участь громадські інституції: одні з них спрямовані на безпосередню підтримку і участь громадських організацій, а інші, використовуючи кластерний підхід, мають можливість долучатись до реалізації заявлених проєктів у взаємодії з іншими установами. Всі області України впроваджують проєктні технології у розвиток регіонів і найбільш поширеною формою їх фінансування є за звичай гранти. За періодичністю вони поділяються на разові, циклічні та постійні. Наведемо приклади декількох постійно діючих грантових програм: Національний Фонд підтримки демократії для зміцнення демократичних цінностей (неурядові організації, громадські організації, асоціації, незалежні ЗМІ та подібні організації); Фонд сприяння демократії (українські неприбуткові та неурядові організації, громадські організації, асоціації, благодійні фонди та аналітичні центри); Глобальний фонд для жінок (жіночі

об'єднання); Глобальний дитячий фонд (громадські організації, інноваційні локальні організації); THE ABILIS FOUNDATION (громадські організації, керівні органи яких складаються з людей з обмеженими можливостями); Фонд Роберта Боша (неурядові організації); Посольський Фонд США із збереження культурної спадщини (некомерційні установи, неурядові громадські організації, музеї, керівні заклади культури тощо); Міжнародний Вишеградський фонд (організації громадянського суспільства, освітні, культурні організації, дослідницькі і наукові установи); Креативна Європа (українські організації у сфері культури та креативності, зокрема кіноіндустрії); Європейські гранти для культурних та креативних проєктів (представники маркетингової агенції, рекламної компанії, дизайн-студії, дизайнпродакшену, музею, креативного хабу, організатор культурних заходів, працівник ІТ або геймдев-індустрії, кіновиробництва, театральної індустрії) та ін. [16].

Комунікування у процесі реалізації євроінтеграційної політики є важливим у контексті розвитку інститутів громадянського суспільства в Україні, а воно відбувається, крім іншого, під час інформаційних заходів з питань євроінтеграції, що організуються чи співфінансуються Рівненською обласною державною адміністрацією, районними державними адміністраціями, міськими радами. З огляду на те, що Рівненщина входить до групи інвестиційно привабливих регіонів України, посідаючи 14-15 місця за обсягом прямих іноземних інвестицій 2020 року у Рівному відбувся семінар «Європейські інструменти для розвитку малого та середнього бізнесу», який реалізується Сіверським інститутом регіональних досліджень за фінансової підтримки Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження» в рамках грантового компоненту «Громадська синергія» під егідою Української сторони Платформи громадянського суспільства Україна–ЄС та Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства [21].

На сьогодні громадські інституції працюють у більшості суспільних сфер: у сфері захисту прав людини та громадянина, представлення інтересів різних груп громадян, надання соціальних послуг, волонтерської діяльності, реалізації освітніх і культурних проєктів, благодійництва, експертизи державної політики, моніторингу діяльності

органів державної влади та ін. Варто зазначити, що інститути громадянського суспільства гнучко реагують на зміну суспільних потреб. Зокрема, протягом останніх років значна кількість громадських, благодійних, релігійних організацій орієнтувала свою діяльність на вирішення проблемних питань військовослужбовців та громадян, які постраждали від конфлікту на сході України, а у 2020 році – на запобігання поширенню пандемії, спричиненої COVID-19 та боротьбу з її наслідками [11].

Наукова новизна полягає у комплексності підходу до виявлення синергії та взаємообумовленості євроінтеграційних та інституційних громадянськоформуючих процесів в Україні.

Висновки. Реалізуючи національні інтереси України, європейський вибір відкриває нові перспективи співробітництва з розвинутими країнами континенту, сприяє розвитку інституцій громадянського суспільства, надає можливості економічного поступу, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин, відкриває шлях до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу. Сучасними тенденціями розвитку інститутів громадянського суспільства в Україні у контексті реалізації євроінтеграційної політики є: збільшення кількості інститутів громадянського суспільства, гнучкість їх реакції на суспільні потреби, різновекторність сфер їхньої діяльності, активізація ЗМІ у питанні консолідації суспільства, орієнтація на міжнародні законодавчі акти, використання грантових проєктів, участь у міжнародних культурних практиках. Удосконаленню діяльності інститутів громадянського суспільства сприяє науковий супровід узгодженої взаємодії громадянського суспільства з різними гілками державної влади щодо питань євроінтеграційних процесів. Науковці займаються дослідженнями проблем пов'язаних з розвитком інституцій громадянського суспільства, виробленням рекомендацій, їх використанням при розробці концепцій, стратегій розвитку громадських інституцій, планів їх виконання та практичному їх втіленні. Для цього інститути громадянського суспільства використовують культурологічні, інформаційні, консультативні, діалогові, партнерські інструменти у процесі впровадження євроінтеграційних реформ в Україні. Разом з тим, важливо зазначити, що взаємодія західних держав і інститутів громадянського суспільства є досить активною і плідною на

противагу ситуації в Україні, де держава зацікавлена у розвитку цих інституцій, але вони не достатньо активні у питанні співпраці та найактивнішому позиціонуванні себе у вирішенні важливих проблем, обмежуючись фрагментарністю участі у процесах життєзабезпечення країни.

Література

1. Барановський Ф. Вплив громадянського суспільства на процес Європейської та Євроатлантичної інтеграції: український контекст. Наукові записки ІІІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2017. Вип. 3(89). С. 198-218.
2. Ваврик Х. Основні напрями активності громадянського суспільства щодо протидії зовнішньої агресії// Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції : Матеріали учасників V-го Всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 9 грудня 2019 р.). Львів : ПП «Видавництво «БОНА», 2019. С. 27-29.
3. Держалюк О. Динаміка та розширення спектру діяльності громадських організацій як складові демократизації українського суспільства. URL : www.old.niss.gov.ua (дата звернення : 05.09.2021).
4. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 р. (редакція від 07.09.2016 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (дата звернення : 25.09.2021).
5. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення : 25.09.2021).
6. Конвенція «Про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» (Орхуська Конвенція): ратифікована Законом від 06.07.1999 р. №832-XIV (редакція від 27.05.2005 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text (дата звернення : 05.09.2021).
7. Конвенція про права осіб з інвалідністю: ратифіковано Законом від 16.12.2009 р. №1767-VI (редакція від 06.07.2016 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення : 05.09.2021).
8. Корнієнко В.О. Правові основи громадянського суспільства сучасної України (інституційний аспект) : автореф. дис. ... канд. юридич. наук : 12.00.01 / Одеська юридична академія. Одеса, 2007. 19 с.
9. Костенко А.М. Роль інститутів громадянського суспільства в контексті євроінтеграційних процесів України : дис. ... доктора політ. наук : 23.00.02 / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2020. 436 с.
10. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.10.1966 р.: ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.10.1973 р. №2148-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення : 05.09.2021).
11. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: проект. URL : <https://docs.google.com/document/d/1fyMWcGwz2I4rMZKjnbMkNBKAcZHX51jRlyDIC9nAji4/edit#> (дата звернення : 22.09.2021).
12. Обласна програма соціального захисту населення Рівненській області на 2019-2025 роки: розпорядження голови РОДА від 06.12.2018 р. №894. Рівне, 6 с. URL: <https://www.rv.gov.ua/department-socialnogo-zahistu> (дата звернення : 10.09.2021).
13. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору): закон України від 07.02.2019 р. №2680-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2680-viii#Text> (дата звернення : 17.09.2021).
14. Про культуру : закон України від 14.12.2010 р. №2778- VI (редакція від 16.07.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення : 19.09.2021).
15. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : указ Президента України від 30.09.2019 р. №722. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (дата звернення :)
16. Програми, конкурси, гранти. URL : <https://www.rv.gov.ua/programi-konkursi-granti> (дата звернення : 17.09.2021).
17. Рекомендація CM/Rec(2018)4 Комітету Міністрів державам-членам щодо участі громадян у місцевому публічному житті (прийнята Комітетом Міністрів 21 березня 2018 року на 1311-му засіданні заступників міністрів). URL : <https://rm.coe.int/recommendation-cmrec-2018-4-participation-of-citizens-ukr/168097ed39> (дата звернення : 23.09.2021).
18. «Рівненщина європейська. Історії успіху». Європейські послуги завдяки європейській програмі: розвиток ЦНАПів у громадах Рівненщини. URL : <https://sfera-tv.com.ua/archive/78787> (дата звернення : 10.09.2021).
19. Розвиток інститутів громадянського суспільства у 2020 році. URL : <https://minjust.gov.ua/news/ministry/rozvitok-institutiv-gromadyanskogo-suspilstva-u-2020-rotsi> (дата звернення : 19.09.2021).
20. Сучасний сталий розвиток в сфері культури: зарубіжний досвід для України: монографія / Н.М. Драгомирецька, С.С. Дружинін, С.В. Думинська, Р.П. Жилавська, Ю.В. Ковальова / за заг. ред. Н. М. Драгомирецької. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2019. 238 с.
21. У Рівному відбудеться семінар «Європейські інструменти для розвитку малого та середнього бізнесу України». URL : https://www.irf.ua/v_rivnomu_vidbudetsya_seminar_evropeyski_instrumenti_dlya_rozvitku_malogo_ta_sereдноgo_biznesu_ukraini/ (дата звернення : 10.09.2021)/
22. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом,

Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : ратифікована законом України від 16.09.2014 р. №1678-VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення : 23.09.2021).

References

1. Baranovsky, F. (2017). The influence of civil society on the process of European and Euro-Atlantic integration: the Ukrainian context. Scientific notes of IPIEND named after IF Kuras NAS of Ukraine (issue. 3 (89), 198-218. Kyiv: IPIEND [in Ukrainian].
2. Vavryk, H. (2019). Main directions of civil society activity in counteracting external aggression. State formation and law-making in the context of European integration: materials of participants of the 5th All-Ukrainian round table (Lviv, December 9, 2019), Lviv State University of Internal Affairs. 27-29. Lviv: PE «BONA Publishing House» [in Ukrainian].
3. Derzhaliuk, O. (n.d.). Dynamics and expansion of the spectrum of activity of public organizations as components of democratization of the Ukrainian society. URL: www.old.niss.gov.ua [in Ukrainian].
4. European Social Charter (revised). Strasbourg, dated 03.05.1996 (version dated 07.09.2016). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text [in the European Union].
5. Universal Declaration of Human Rights dated 10.12.1948 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text [at the United Nations].
6. Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention): ratified by the Law of July 6, 1999 №832-XIV (as amended on May 27, 2005). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text [at the United Nations].
7. Convention on the Rights of Persons with Disabilities: ratified by the Law of 16.12.2009 671767-VI (version of 06.07.2016). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text [at the United Nations].
8. Kornienko, V.O. (2007). Legal bases of civil society of modern Ukraine (institutional aspect). Extended abstract of candidate's thesis. Odessa: OLA [in Ukrainian].
9. Kostenko, A.M. (2020). The role of civil society institutions in the context of European integration processes of Ukraine. Doctor's thesis. Chernivtsi: CNU [in Ukrainian].
10. International Covenant on Civil and Political Rights of October 16, 1966: ratified by the Decree of the Presidium of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR of October 19, 1973 №2148-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text [at the United Nations].
11. National strategy for promoting the development of civil society in Ukraine for 2021-2026: project. URL: <https://docs.google.com/document/d/1fyMWcGwz2I4rMZKjnbMkNBKcZHX5ljRlyDIC9nAjI4/edit#> [in Ukrainian].
12. Regional program of social protection of the population of Rivne region for 2019-2025: order of the chairman of RODA from 12/06/2018 №894. Exactly, 6 with. URL: <https://www.rv.gov.ua/departament-socialnogo-zahistu> [in Ukrainian].
13. On Amendments to the Constitution of Ukraine (on the strategic course of the state to acquire full membership of Ukraine in the European Union and the North Atlantic Treaty Organization): Law of Ukraine of 07.02.2019 №2680-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2680-viii#Text> [in Ukrainian].
14. About culture: the law of Ukraine from 14.12.2010 №2778-VI (edition from 16.07.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> [in Ukrainian].
15. On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030: Decree of the President of Ukraine dated 30.09.2019 №722. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> [in Ukrainian].
16. Programs, competitions, grants. URL: <https://www.rv.gov.ua/programi-konkursi-granti> [in Ukrainian].
17. Recommendation CM. Rec (2018) 4 of the Committee of Ministers to member states on the participation of citizens in local public life (adopted by the Committee of Ministers on 21 March 2018 at the 1311th meeting of the Ministers' Deputies). URL: <https://rm.coe.int/recommendation-cmrec-2018-4-participation-of-citizens-ukr/168097ed39> [in the European Union].
18. «Rivne region is European. Success stories». European services thanks to the European program: development of CNAPs in Rivne region communities. URL: <https://sfera-tv.com.ua/archive/78787> [in Ukrainian].
19. Development of civil society institutions in 2020. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/rozvitok-institutiv-gromadyanskogo-suspilstva-u-2020-rotsi> (access date: 19.08.2021) [in Ukrainian].
20. Dragomiretska, N.M., Druzhinin, S.S., Duminskaya, S.V., Zhilavskaya, R.P., Kovaleva, Yu.V. (2019). Modern sustainable development in the field of culture: foreign experience for Ukraine: monograph. N.M. Drahomyretska (Ed.). Odessa: ORIDU NADU [in Ukrainian].
21. The seminar «European instruments for the development of small and medium business of Ukraine» will take place in Rivne. URL: https://www.irf.ua/v_rivnomu_vidbudetsya_seminar_evropeyski_instrumenti_dlya_rozvitku_malogo_ta_sereдноgo_biznesu_ukraini/ [in Ukrainian].
22. Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand: ratified by the Law of Ukraine of 16.09.2014 №1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in the European Union].

*Стаття надійшла до редакції 23.09.2021
Отримано після доопрацювання 11.10.2021
Прийнято до друку 18.10.2021*